

своє патріотичне військове кіно, і хороші авторські документальні фільми, і якісні репортажі з героями, на яких хочеться бути схожими тощо.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану», інтернет ресурс URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

2. Наказ головнокомандувача Збройних сил України Валерія Залужного «Про організацію взаємодії між Збройними силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану», інтернет ресурс URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_zi_zminamu.pdf

3. Редакційна стаття з сайту «Детектор Мадія», інтернет ресурс URL: <https://detector.media/infospace/article/197755/2022-03-22-genshtab-rozasnyv-pravyly-oberezhnosti-z-poshyrennyam-informatsii-golovni-pytannya-ta-vidpovidy/>

4. Редакційна стаття з сайту «Детектор Мадія», інтернет ресурс URL: <https://detector.media/community/article/198736/2022-04-27-spilnazayava-ministerstva-kultury-ta-informatsiynoi-polityky-ukrainy-ministerstva-oborony-ukrainy-ta-predstavnykiv-zmi/>

5. Указ президента України №151/2022 «Про рішення ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року "про нейтралізацію загроз інформаційній безпеці держави"», інтернет ресурс URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1512022-41757>

6. Указ президента України №152/2022 «Про рішення ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року "щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану"», інтернет ресурс URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1522022-41761?fbclid=IwAR0C-NehSa0M5SFf0sEilWMQdkFqIPiQZo39VHsvTxc6rdhd7WrM14MUQk>

Набієв Ботір Пардаєвич,

аспірант Науково-дослідного інституту публічного права

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ОБУМОВЛЕНОСТІ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Соціальну зумовленість норми закону про кримінальну відповідальність в основному трактують як відповідність такої норми суспільним потребам. У зв'язку з різницею у характері явищ і видах, що детермінують кримінально-правову заборону, фактори, які зумовлюють прийняття та існування відповідної кримінально-правової

норми, можуть різнитися як за змістом, так і кількісно, проте виділенню й аналізу підлягають найбільш значущі фактори, яких у сукупності достатньо для обґрунтування існування й удосконалення норм Кримінального Кодексу (далі – КК), якими охороняються суспільні відносини [1, с. 442].

Основним завданням соціальної обумовленості є вивчення обставин, що впливають на створення норм та інститутів кримінального законодавства та на їх ефективність. Наприклад, В.І. Борисов відмічає, що соціально-правова обумовленість кримінального закону визначається різноманітними за значущістю соціальними, економічними, політичними, психологічними, правовими та іншими чинниками, встановлення й розкриття яких дає можливість пояснити необхідність кримінально-правової охорони певних суспільних відносин, прогнозувати розвиток тих чи інших інститутів кримінального законодавства, підвищити обґрунтованість змісту закону [2, с. 288].

В сучасних темпах державно-правового розвитку саме сім'я продовжує залишатись незамінною і значимою цінністю. Для збереження її вагомій ролі необхідним є формування міцних моральних зв'язків між її членами, створення в родині атмосфери взаєморозуміння, взаємоповаги, співробітництва, емоційної близькості один до одного. І саме феномен домашнього насильства, перебуваючи в центрі уваги сучасного суспільства, все більше усвідомлюється як проблема глобального характеру, що вимагає колективних наукових зусиль в напрямку ґрунтовних соціально-правових досліджень.

В Україні майже до 70 % жінок застосовувались різні форми сімейного насильства, 35 % неповнолітніх систематично страждають від жорстких форм батьківського виховання. Понад 1/3 умисних вбивств та тяжких тілесних ушкоджень скоюються саме в сім'ї [3, с.192]. Разом з тим, значна частина посягань, які вчиняються в сімейному середовищі, залишається латентною, тому навряд чи можливо відобразити реальний стан такого виду злочинності, зважаючи лише на офіційні показники.

Перегляд наукових підходів на умови та причини криміналізації діяння засвідчує, що більшість дослідників (В.М. Білоконеv, В.В. Гальцова, О.В. Гороховська, В. І. Касинюк, В.Я. Тацій) проблему соціальної обумовленості кримінально-правих норм вбачають у розкритті певних чинників (обставин, факторів тощо). Разом з тим, зауважимо, у більш широкому розумінні, криміналізація протиправних деліктів, у тому числі й домашнього насильства, обумовлюється сукупністю факторів (характером суспільної небезпечності діяння, його поширеністю, історичним, порівняльно-правовим, політичним, соціологічним, нормативним факторами тощо).

На переконання В.В. Чайки, обґрунтування обумовленості кримінальної відповідальності за домашнє насильство доцільно проводити виходячи з порівняльно-правових, кримінологічних та нормативно-правових факторів [4, с. 104]. Порівняльно-правовий чинник соціальної обумовленості дослідник вбачає полягає у встановленні міжнародних зобов'язань України у сфері протидії домашньому насильству та аналізу зарубіжного досвіду у вирішенні даного питання. Основу кримінологічного критерію обумовленості кримінальної відповідальності складає суспільна небезпечність та відносна поширеність відповідних протиправних діянь. Нормативно-правовий критерій обумовленості криміналізації певної поведінки, введення нових кримінально-правових норм передбачає урахуванням чинних положень кримінального законодавства України, тобто повинно бути системно узгодженим та не суперечливим [4, с. 104-105].

В аспекті обумовленості соціальних витоків домашнього насильства, нам уявляється першочергово доцільним наведення сучасних концептуальних теорій, що розкривають природу насильства та агресивного ставлення між членами сім'ї, якими є: ситуаційна модель; теорія соціальних змін; модель символічної взаємодії, соціально-історична або соціокультурна, системно-сімейна, індивідуально-психологічна [5, с. 47].

Так, в основу *ситуаційної моделі* покладено твердження, що ймовірність виникнення агресії визначається тривалістю і інтенсивністю дії певних ситуативних і структурних змінних (фізична, матеріальна, емоційна тощо залежність, соціальна ізоляція, негативні впливи соціального середовища, життєві кризи, емоційне вигоряння, соціальна і особистісна стигматизація та ін.). *Теорія соціальних змін* наголошує на тому, що соціальна взаємодія як процес є послідовною зміною заохочень і стягнень, унаслідок того, що деякі особи під час сімейного спілкування завдяки своїм перевагам (реальним або уявним) прагнуть до збільшення своїх винагород і постійного підпорядкування (покори) інших членів сім'ї. Використовуючи їх уразливе становище, насильник демонструє та здійснює відповідну поведінку, з уваги на свою безкарність [5, с. 47].

В основі *концепції моделі символічної взаємодії* лежить твердження, що спілкування між людьми – це безперервний процес обміну інформацією, за якого кожне попереднє висловлювання визначає подальше, в результаті чого для розуміння змісту сказаного необхідно встановлення єдиного шаблону декодування символічного сенсу слів, ролей. Якщо ж такої «згоди» не досягнуто, можливі непорозуміння, несприйняття опонента і, як результат, підвищення ймовірності конфліктів і поява напруженості й агресивності у взаєминах [6, с. 202].

Представники *соціально-історичної (соціокультурної)* теорії основною причиною домашнього насильства вважають бачення сім'ї як патріархальної інституції, що виступає відповідним джерелом цінностей, традицій та поглядів, що виправдовують нерівність чоловіків і жінок, нерівноцінність їх особистісних статусів. У *системно-сімейному підході* сім'я розглядається як особлива соціальна система з притаманними тільки їй цінностями, стосунками, властивостями, що перебувають у динамічних, мінливих, іноді втаємничених зв'язках і відносинах. Сімейна система створюється та функціонує у своєрідній психологічній атмосфері. Члени сім'ї постійно перебувають як під внутрішнім, так і під зовнішнім впливом. Це має і позитивні, і негативні наслідки та може бути причиною домашнього насильства. Прихильники індивідуально-психологічної концепції беруть за основу генетичні і біологічні аномалії людини, які виявляються у недоліках фізичного, інтелектуального розвитку, проблемах емоційного і психічного здоров'я тощо [б. с. 203].

Зазначені концепції складають теоретичну базу для означення питання соціальної обумовленості кримінальності за указані протиправні посягання, оскільки розкривають особливості виникнення феномену домашнього насильства та ідентифікують його прояви.

Отже, зважаючи на ту обставину, що домашнє насильство в Україні має тенденцію до зростання, та на його небезпечний характер саме під час воєнного стану, криміналізація цього антисуспільного явища є безумовним свідченням необхідності і доцільності існування кримінальної відповідальності за його вчинення. Внутрішньо-сімейне насильство – це проблема не лише сім'ї, а тому не повинно замовчуватись та приховуватись, і кожне протиправне діяння, вчинене щодо члена родини, повинне мати відповідну державно-правову реакцію та відповідного впливу правовими засобами. З метою надання належної кримінально-правової оцінки домашньому насильству, ми вважаємо доцільним зосередити увагу у подальших наукових працях саме на її відповідності суспільним потребам, що, передбачає, у свою чергу, глибокого аналізу соціально-правової обумовленості криміналізації цього явища.

Список використаних джерел

1. Володіна О. О., Тітова В. І. Криміналізація домашнього насильства як новела кримінального законодавства в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 441–444 URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/112.pdf.
2. Борисов В. І. Системний підхід при визначенні підстав кримінально-правової заборони. *Методологічні проблеми правової науки: матеріали міжнар. наук. конф. (м. Харків, 13-14 грудня 2002 р.)*. Харків: Право, 2003. С. 287–289.

3. Якимова С. В. Лесяк Н. І. Домашнє насильство як вид кримінального правопорушення за законодавством України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 3. С. 192–194.

4. Чайка В. В. Соціальна обумовленість криміналізації насильства в родині. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (56). URL: <http://molodyucheny.in.ua/files/journal/2018/4/26.pdf>.

5. Запобігання насильству в сім'ї / під заг. ред. А. В. Довженко, А. Й. Присяжнюк, В. А. Ганцюра. Київ : ТОВ НОВА, 2004. 136 с.

6. Козирев М. П. Насильство у сім'ї як соціально-психологічна проблема. *Соціально-правові студії*. 2020. Випуск 3 (9). С. 202-207. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3254/1/28.pdf>.

Козачина Анна Меружавівна,

здобувач кафедри кримінального прав
Національної академії внутрішніх справ

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЗА СУБ'ЄКТОМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Суб'єкт складу кримінального правопорушення є одним із тих кримінально-правових понять, зміст якого визначено безпосередньо в положеннях КК України. Тому ні в доктрині кримінального права, ні у практиці застосування положень цієї галузі законодавства не виникає складнощів у з'ясуванні його змісту й ознак, які його характеризують [3, с. 129]. Водночас існує одне проблемне питання, пов'язане із диференціацією кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації за суб'єктом кримінального правопорушення.

Як зазначає Д. М. Міськів, законодавець не диференціював відповідальність за декларування недостовірної інформації залежно від статусу суб'єкта, на відміну від положень інших статей розділу XVII Особливої частини КК України. Йдеться про те, що немає жодної відмінності у відповідальності, до прикладу, військових посадових осіб Збройних Сил України та відповідальності вищих посадових осіб держави (Президента України, Голови Верховної Ради України, його Першого заступника та заступника, Прем'єр-міністра України тощо), хоча рівень суспільної небезпеки, який видається, у цих випадках істотно відрізняється [2, с. 136; 3, с. 141]. Таку позицію поділяють й інші вчені. Так К. П. Рубан вказує, що інноваційна стаття про кримінальну відповідальність за декларування недостовірної інформації не містить жодних градацій у кваліфікації, які б визначали більш суворе покарання для народних депутатів, високопосадовців та